

◆◆◆ SZEMLE

◆◆◆ HUNGAROSZLOVAKOLÓGIAI FIGYELŐ

„Csöndesen és közelebb”
(Anton Hykisch)

2016-ban feltűnést keltett Anton Hykisch fenti című esszéje a szlovák–magyar viszony alakulásáról.¹ Egykori kanadai nagykövetségént elérte, hogy az észak-amerikai országban Európa szerves részének tekintsék a Kárpát-medencét és környékét. A migrációs helyzet és a globalizáció lassan ráébreszti e táj népeit évezredes természetes kölcsönösségük védelmezésére, keresztény értékeik megőrzésének korparancsára. Főként a visegrádi országokról, közöttük pedig a szlovák–magyar csöndes közeledésről van szó. Az éppen kedvező politikai széljárás biztosította lehetőségéről az ellentétek hangsúlyainak, mérséklésére, az érdekközösség vállalására, a közös „uhorský”, „magyarországi” „hungarus” múlt elfogadására. Mindez embert próbáló feladattá válik, mivel Szlovákia történelme 1918-ban kezdődik, a nemzeté addig a Regnum Hungariae-ban, a maradék Magyarország szellemi élete pedig kevéssé ismerve a közös haza szlovák építőköveit, nem könnyen viseli az eddigi magyarnak tanult múlt szlovák részesedésének elismerését. Csöndesen és közelebb. Az első dolog a tájékozódás, a jószándékú, türelmes eszmecsere, a feltétlen tudományos igazság feltárása a maga teljességében.

VONTORČÍK, Emil, *Bitka pri Viedni 1683. Stret civilizácií kresťanského kríža a moslimského polmesiaca* (Spolok slov. spisovateľov, Bratislava 2016) 642 o.

Időszerű téma Emil Vontorčík „Az 1683. évi bécsi csata” című vaskos kötet, különösen alcímével: „A keresztény kereszt civilizációinak összeütközése a muzulmán félholddal”. Hatalmas munka, igen hasznos ismereteket

¹ Vö. SURJÁN László, *Gyógyító sebek*, in *Magyar Idők* (2016. aug. 13.).

nyújt a szlovák írásbeliségben eddig feldolgozatlan eseményről. Törzsanyagán kívül áttekinti az iszlám keletkezését a 7. századtól, ugyanígy részletes összefoglalást ad a bécsi ostrom előtti hazai eseményekről, mintegy kis szlovák történelmet ír. Hasznos munka lenne, de egyértelműen csakis szlovák (gyakran cseh-szlovák, nemegyszer „marxista”) értékelések visszhangzanak belőle. Nem hiányzik frazeológiájából az „uralkodó osztály”, a „magyar(honi) bárói mágnás oligarchia”, Ausztria-Magyarország mint a nemzetiségek börtöne (582. o.)... Hiányzik viszont a teljes magyar tudományos irodalom, Pázmány Péter esetében még e sorok írójának a szlovák filológiában végzett kutatási eredményei is.² Nem a csöndes közeledést szolgálja Szelepcshény György (Juraj Pohronec Slepčiansky) életének összefoglalása: „Mint nem nemes szlovák és azért, mert hű volt a katolikus Habsburg dinasztiához, nem szerették a magyar mágnások és főnemesek... Életének elégtétele volt, hogy megérte a legnagyobb oszmán sereg vereségét és Bécs, valamint Esztergom, saját püspöki székvárosa felszabadulását. Soha nem működött Esztergomban, ahová csak évek múlva, 1820 májusában tért vissza egyik utóda, a szintén szlovák Rudnay Sándor érsek. Igaz, akkor abban a régióban a Pilisen keresztül egészen Budapestig szlovákul beszéltek” (507. o.). Hasznos, ha a szlovák közvélemény tájékoztatást kap vállalható történelméről, de ez a tájékoztatás a XIX–XX. századi retorikával tudománytalan, ezért félrevezető. *Slovensko, Horné Uhorsko magyar mágnásai*, a sajnos hivatalosan is „reszlovakizált” vagy szlovákosított családnevek, a Szelepcshény-Rudnay idézet anakronisztikus *Budapestje*, a Dolné Uhorsko (Maďarsko)³ és megannyi hasonló probléma, ami valóban történelmi *esszévé* minősíti a kötetet.

Kár, hogy a Báthory Erzsébetről szóló alfejezet nemzetszemlélete – „*A nemzeti szempont érvényesítésének ebben és más esetekben a magyarhoni főnemesség körében nincs értelme. Az etnikai származásnak abban az időben nem volt semmilyen szerepe. A magyarhoni főnemesség önmagáért natio sui generis volt. Ami pedig az áldozatokat illeti, a grófnőt nem érdekelte etnikai származásuk...*” (227. o.) – másutt nem érvényesül a kötetben. Igaz, ez a megfogalmazás egy Paul Lendvai-hivatkozás után olvasható.⁴

² Annál is furesőbb ez, mivel Vontorčík mesterének tartja Jozef Šimončičot, Nagyszombat „minde- nesét”, aki viszont szorosan együttműködött a magyarországi pazmaneológiával, és részt vett a „hungarus” összefüggések közös publikálásában.

³ Politikai kérdés lett egy „apró” helyesírási szabály. Dél-Szlovákia szlovákul kis j-vel (južné

HYKISCH, Anton, *Verte cisárovi* (Spolok slov. spisovateľov, Bratislava 2016) 432 o.

Anton Hykisch „Higgyetek a császárnak” c. történelmi regénye II. Józsefről Mária Terézia halála pillanatától a „kalapos király” haláláig. Az író képzelete ebben a műfajban szinte korlátlanul szárnyal. Összekapcsolja a császárral a szlovák nemzeté válás első katolikus papjait, a pozsonyi generális szeminárium növendékeit, abszolvenseit. Jozef Ignác Bajzát, az első szlovák regény szerzőjét, aki szembeszállt kollégáival a szlovák nyelv ügyeiben, Anton Bernolákot, Batthyány primás kedves kispapját, az első szlovák irodalmi nyelv megeremtőjét, a fiatal Rudnay Sándort, a későbbi esztergomi hercegprímást. Aktív szerepe van a regényben Martinovics Ignácnak, és személyesen találkozik a császárral Horea (Vasile Ursu Nicola), az erdélyi román parasztfelkelés vezére. A „magyari urak” mindig ellenszenvesek, az író rokonszenve mindig a császár mellett nyilvánul meg. Közelről, meghitten ábrázolja a magányos II. Józsefet, aki esendőségében szinte regényhőssé válik. Bizonytalan, beteg, de határozott és mindenképpen tehetséges, aki megelőzte korát. Érdekes, hogy félelmét a forradalomtól a fiatal cseh Chotek grófnak, a cseh udvari kancellária tanácsosának vallja be: „Chotek, jöjjön közelebb! Még ... Hajoljon hozzám ... tudom, hogy harcolnak ellenem. Az egész prágai országgyűlés, de a magyarországi főnemesség is... El akarom venni a gazdagságotoknak legalább egy részét. Ha nem én teszem ezt, elveszik mások ... Párizsi jelentések ... Tüntető az utcákon ... Halál az arisztokratákra! ... Valamit mondok önnek. Ezt még senkinek sem vallottam be ... félek a forradalomtól, szörnyen félek ... És a találkozó végén a szép szál férfi, a Cseh Királyság legokosabb főnemese a kötelező meghajlás után eltűnt a dolgozószoba ajtaja mögött. A folyosón követelte a személyzettől, hogy alaposan kezet és arcot mosson, lehetőleg meleg vízzel” (358. o.). Bizarrul, néha kissé bántóan naturalisztikusan ábrázolt, de egyértelműen pozitív alak a betegséggel küszködő császár az író és a regényében szereplő szlovákok szemében.

A cselekmény helyszínei József, Bécs, illetve Nagyszombat és a pozsonyi szeminárium között váltakoznak. Ez is a szlovák kispapok, az első, már nemzetben is gondolkodó értelmiség rokonszenvét jelzi a császártól kapott nemzetépítő lehetőségekért. Őket nem érintik az egyházat romboló rendelkezések. A „Ki viseli nehezebben az Úr igáját” c. fejezet a pozsonyi generá-

Slovensko) írandó, mert tekinthető hivatalos tájegységnek, Dolné Uhorsko (Dél-„Magyarhon”) viszont nagy d-vel.

⁴ LENDVAI, Paul, *Tisíc let maďarského národa* [A magyar nemzet ezer éve] (Academiae, Praha 2002).

lis szemináriumban kezdődik, amelynek éléről a császár elmozdította Szabó András rektort, és helyette a nagyváradai Frank Györgyöt nevezte ki. Lelkes fiatalok, Bernolák, Rudnay várják a papszentelést. „Kihasználták a szemináriumot nemzetük hazafiságának erősítésére. A szlovák szeminaristák nyelvük grammatikájának kidolgozásával ébresztették kiváltságok nélküli nemzetüket” (299. o.). Megalakítják a *Societas Slavica*-t, és a fiatal Rudnaytól várják a segítséget, aki Batthyány bíboros személyes káplánjának készül. Közben a császár szenved, levelet diktál, majd a kép Nagyszombatra vált, ahol az esztergomi érsek pappá szenteli Anton Bernolákot.

Hykisch többször emberi gyengeségek beiktatásával igyekszik maivá tenni kétségtelenül megható nemzetnevelő didaktikáját. Amiben, sajnos, a ritkán, kifejezetten magyarnak említett nemzettársak Erdéllyel egyetemben ugyancsak ellentmondásosak. S a magyar nemzeti sztereotípiák között feltűnik a ma divatos leányka és a bikavér, meg a magyar konyha. És a beteg császárnak jólesik, hogy Pozsonynál átlépi a határt. Lebilincselő olvasmány. A mai Szlovákia saját múltját is felejtő átlag közönségének. Néhány tekintetben – általában helyes családnév-használat, a szereplők egy részénél „uhorský”, „hungarus” meghatározásával – csendesen és (nagyon) lassan dolgozza fel közös múltunkat.

KACÍREK, Ľuboš, *Národný život Slovákov v Pešťbudíne v rokoch 1850–1875* (Kor/ridor Könyvek 8) (Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, Békéscsaba 2016) 401 o.

Ľuboš Kačírek „A szlovákok nemzeti léte Pest-Budán 1850–1875 között” című kötete példamutató tudományos munka a jelenleg ismert teljes szlovák forrásanyag felhasználásával. Szemlélete egyértelmű: a pest-budai szlovák élet bemutatása nem „közvetített” formában (55. o.), hanem eredeti dokumentumokkal történik, nem a mindig változó politikai elvárások szerint. Felűnő a szerző interdiszciplinaritása: tudós történészként nem riad vissza szépirodalmi, esetenként könnyű publicisztikai írások felhasználásától sem. Szinte megható az igyekezete a személynevek politikamentes írására. Következetesen ragaszkodik az általa idézett forrásokban szereplő névformákhoz.⁵ Hasonló filológiai igényességét mutatja a mai Budapest hármastól kialakult eredeti nevek használata, nem kevésbé a mai Szlovákia fővárosának korhű jelzése a Helytartótanács Pozsonyból (Prešporok!), a mai Bratislavából Budára helyezése kapcsán (11. o.). Mindenütt helyet kapnak a

⁵ Ebből olyan furcsa megoldás is következik, hogy Eugen Szilády véletlenül sem írta *Jenőnek*.

⁶ GÁSPÁR Imre, *Hazánk tót népe, a tót nép, a tót költészet* (Tetty és Tsa, Budapest 1879).

Belváros, Terézváros, Józsefváros stb. magyar helynévformák. Kačirek egész kötete a mai Magyarország és Szlovákia tankönyveibe, turista kalauzaiba, ismeretterjesztő kiadványaiba kívánkozna. Jelesül ilyen fogalmazásai, terminológiai megoldásai miatt is: „A budapesti szlovákok igen heterogén társadalmat alkottak. Különböző vidékekről származtak – a szlovák etnikai régió felső-magyarhoni [=hornouhorské] megyéiből és a Budapest környéki szlovák nyelvszigetéről... Az ötvenes években még nem fejlődött ki teljesen a közös szlovák nemzettudat” (27. o.).

Igaza van a szerzőnek: Pest-Buda a „nemzetek katlana” volt. Korántsem börtöne. A tudós pontosságával és a humanista igazságparancsának engedelmességgel idézi az egykori *Katolícke noviny* publicisztikájából: „A városba érkező sok szlovák megkereste a helyi szlovák közösséget, és szellemi kapcsolatba is léptek vele. Sokan letelepedtek, megházasodtak, házakat vásárolnak, és gazdag pesti polgárokká, kereskedőkké, gyárosokká, iparosokká válnak. Sokan meg is gazdagodtak, és »fajtájukhoz való természetes ragaszkodásukkal« szlovákokat vesznek fel munkásnak, jó fizetést adnak nekik és hozzásegítik őket a családalapításhoz” (26. o.).

Nagy lépés előre ez a kötet. Csendes, mert ugyan milyen közönséghez jut el?! És további jeles lépések következnek. Szerzőnk alaposan ismeri a szlovák periodikumokat, a szakirodalmat és az egészet egybe kellene hangolni a magyarokkal. Például Jókai Mór *Gazdag szegények* című regényével, Arany János városidegen hangulataival, Molnár Ferenc *Pál utcai fiúk*jának tót Jánójával, de talán Gáspár Imre *Hazánk tót népe* című esszéjének fővárosi képeivel is.⁶

A kiadvány talán jobban kell a szlovák olvasóknak, mint a magyaroknak, de sürgősen ki kellene adni magyarul is, a sietség miatt becsúszott apróbb hibák rendbetételével.⁷ Ez nem a szokványos recenzensi hibaemlítés. Az egész kötet a tudományos igazságból fakadó humanizmus tanúságtétele a nemzetek békéje mellett. A békévé oldott emlékezésen túl jövőnk közösségének ígérete egy (érthetően hiányos) összeállítás Pest-Buda/Budapest *szlovák utcanevéről*. „A mai Budapest sok utcája és tere őrzi már a 19. században ismert nevét. A német és a magyar elnevezések mellett szlovákok is keletkeztek, nagyrészt a német és a magyar fordításai ... Bizonyítják, miként alkalmazkodtak a szlovákok az új környezethez és alakították ki szlovák világlukát Pest-Buda/Budapesten. Ezek a már eltűnt szlovák nevek a mai Szlovákián kívüli szlovákizált város- és községnevek a szlovák nem anyagi kulturális örökség részei” (377. o.).

⁷ Halász Iván és Kovács Anna monográfiájának adataiból hiányzik, hogy a PPKE BTK Szlavisztika Intézet Pons Strigoniense sorozatában jelentek meg; a névmutató R betűjében sok lapszám hiányzik stb.

STURM László – DOBSONY Erzsébet (szerk.), *Eperjesi tükör* (Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, Prešov 2013) 369 o.
 PETRAŠKO, Ľudovít (összeáll.), *Literárna čítanka o Prešove* (Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, Prešov 2015) 231 o.

Nem véletlen e két kiadvány összekapcsolása, ugyanis mindkettő eperjesi publikáció, az Eperjesi Egyetem kiadása. Az *Eperjesi tükör* a város magyarságáról szól, „A város hangjai” pedig szlovák irodalmi olvasókönyv. A felvetődő kérdés Eperjes magyarságának eltűnése, szlovák „meghódítása”, a mai szlovák nemzeti kulturális-politikai élet ügye-baja, a sáfárkodás a magyar múlt értékeivel. Kónya Péter *Eperjes magyarsága a századok során* című összefoglaló záró tanulmányában a tudós pontosságával ismerteti a magyar szakirodalomban közölt történetet a XIII. századi német telepeseektől 1918-ig. Idéz a Korabinsky-lexikonból, miszerint „Deutschen und Slowacken” lakják a várost, majd a XIX. századi, különösen a dualizmus-kori magyarosodást követi, a „Tarca-parti Athén” kialakulását. A városlakó magyarság is háromnyelvű volt, beszélt „po šarišsky”, a kelet-szlovák nyelvjárás „lingua franca”-ján (360. o.), de a nemzettudat egyértelműen magyar volt. Ezért fogadták lelkesen a magyar vörös hadsereget. Az asszimiláció erős volt, az eleve kétnyelvű lakosság és a betelepülés miatt, de szlovák hivatalnokok hiányában tömegesen csehek érkeztek. Az első bécsi döntés után sokan költöztek délről, főleg Kassáról a Szlovákia részévé lett városba, ahol a két háború között megszűntek a magyar iskolák és a kulturális élet, 1945 után pedig a gulágokra hurcoltak között is sok volt a magyar. 2001-ben 208-an vallották magukat magyarnak, a reformátusok szlovák nyelvű istentiszteleteket tartanak. Kónya Péter így fejezi be írását: „Amíg azonban létezni fog a város, addig élni fog ez a kulturális örökség is, amelyet ... az eperjesi magyarság nemzedékei a jövő számára megalkottak ... Ezáltal mind a múltban, mind napjainkban részt vettek és részt is vesznek azon hagyományok létrehozásában, amelyekből most a legtagabb értelemben táplálkozik a modern közép-európai népek kultúrája” (362. o.).

Ľudovít Petraško kötete, a szlovák irodalmi olvasókönyv Eperjesről több szempontból is az előző testvér-kiadása. Ugyanaz a kiadó, ugyanaz a tudományosan megalapozott lokálpatriotizmus, ugyanaz a szándék a szeretett város értékeinek megőrzésére. A „hungarus” irodalmat Bayer János, a „Magyar Simplicissimus”, majd egyetlen magyar elbeszélés képviseli, utána pedig a szlovák írók beszámolóí, emlékezései következnek. Petraško utószava összecseng Kónyáéval. Az eltűnt magyar világ helye egyelőre betöltetlen. „Az államfordulatot a város nem nemzeti felszabadulásként élte meg. A lip-tói születésű Pavel Gallo, az első szlovák tanfelügyelő egyetlen szlovák tanítási nyelvű iskolát sem talált Sárosban. Néhány évvel később sem igen vál-

tozott a helyzet. Nincs itt élet, érdeklődés bármi iránt. A kultúráról nem is beszélek” – idézi Anton Prídavok sorait. Stanislav Rakústól provinciális begyöpösödést idéz, és így fejezi be zárszavát: „Irodalom nem születik légüres térben, a körülmények, az idő és a város hozza létre. Rendszerint nem is nagyon vesszük észre, hogy éppen a mi városunk nem kevés élményt nyújtott az irodalomnak és továbbra is élő talajt biztosít számára” (218. o.).

Nem lenne egyébre szükség, csak a mai magyar–szlovák sorközösség felismerésére. Eperjes magyar múltja magyar kultúraként európai örökség, tehát szlovák is. Csak sáfárkodni kellene vele, hogy Eperjes ismét az a bizonyos Athén lehessen. A magyar kultúrával egyetemben.

Käfer István

BÁTHORY Orsolya – KÓNYA Franciska (szerk.), *Egyház és reprezentáció a régi Magyarországon* (Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti tanulmányok 12) (MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, Budapest 2016)

A kötet az MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport 2015 áprilisában megrendezett VIII. Lelkiségtörténeti konferenciáján elhangzott előadások szerkesztett változatait gyűjti egybe. A szerkesztők – Báthory Orsolya és Kónya Franciska – a Kutatócsoport tagjai. A konferencia a magyarországi egyházi reprezentáció különböző megnyilvánulásainak vizsgálatát tűzte ki célul, felső korszakhatárként az 1800-as évet jelölve meg. A tematikus kötet dolgozatai a kutatás széles spektrumát ölelik fel, különböző tudományterületeket érintve: az irodalomtudományt, amely az egyes személyekhez kötődő alkalmi műveket vizsgálja, a történettudományt, amely a világi és egyházi reprezentáció összefonódását mutatja be. Külön csoportot képeznek azok az írások, amelyek egyházi személyek köré szerveződő intézményi és ceremóniális reprezentáció megnyilvánulásait vizsgálják. Az ezekhez kapcsolódó művészeti alkotásokat bemutató írások a kötet művészettörténeti tanulmányaihoz tartoznak.

A gyűjteményt nyitó írásban Varga Lajos váci segédpüspök meghatározza a reprezentáció fogalmát, felsorolja lehetséges egyházi megnyilvánulásait, ezzel kijelölve a soron következő 27 írás tematikai sokszínűségét. A kötet tanulmányai a szerzők alfabetikus sorrendjében következnek egymás után. Valamennyi tanulmányhoz tartozik német vagy angol tartalmi összefoglaló.

A ceremóniális reprezentáció témakörébe illeszkedik Görög Dániel tanulmánya, amely Bakócz Tamás 1512-es római bevonulását elemzi Ludovicus

Fabrianus az évben írt, a menet rendjét és útvonalát ismertető jelentése alapján. A szerző a korabeli reprezentatív célú bevonulás-leírások és a szekunder irodalom felhasználásával arra keresi a választ, hogy vajon Bakócz bevonulása milyen benyomást keltett a római polgárookban. Maczák Ibolya Keresztély Ágost személyének gazdag reprezentációjából a temetését ismerteti regensburgi nyomtatott források alapján. A temetéshez kapcsolódó kiadványokat is bemutatja, köztük a halotti beszédet tartalmazó nyomtatványt és egyéb híradásokat, amelyek beszámoltak a halálesetről és a temetésről. Szelestei N. László tanulmányában Esterházy Imre aranymiséjét mutatja be. Korabeli levelek, levélfogalmazványok, valamint Gerhard Cornelius Driesch történeti leírása alapján tárja elénk a jubileumi szertartás előkészületeit, a bevonulás rendjét, annak állomásait, majd a ceremónia részleteit, illetve az eseménysort záró vendégséget. Déri Eszter Esterházy Imre reprezentációjának utolsó eseményét, a hercegprímás 1745-ös temetési pompáját mutatja be a Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltárban található leírás és Padányi Bíró Márton magyar nyelvű temetési beszéde alapján. Kökényesi Zsolt tanulmányának fő tárgya gróf Erdődy László Ádám (1679–1736) életútjának értelmezése udvartörténeti kontextusban. Bemutatja Erdődy udvari tevékenységét, számba veszi a bécsi állami, egyházi jeles eseményeket, valamint az uralkodó családok azon ünnepi alkalmait, amelyeken a nyitrai püspök istentiszteletet celebrált. Dóbkék Ágnes Barkóczy Ferenc esztergomi érseki éveiről ír. Az Esztergomi Prímási Levéltárban található dokumentumok alapján tárgyalja azokat az eseményeket, amelyeken Barkóczy 1761–1765 között részt vett.

A világi és egyházi rang összefonódásának eseményeit több tanulmány elemzi. Báthory Orsolya Batthyány József érsek főispáni beiktatásának ceremóniáját ismerteti az érseki hivatal tevékenységét regisztráló *historia domestica* és a *Pressburger Zeitung* 1776. augusztus 28-i számának tudósítása alapján. Pálffy Géza tanulmánya a király- és királyné-koronázás jogáért a 16–17. században folytatott küzdelmeket vizsgálja, amelyek a magyar egyházi és világi elit vezetői, az esztergomi érsek és a nádorok között zajlottak. A tanulmány időrendben követi végig a küzdelmeket egészen 1687-ig, majd a királynő-koronázásokat tekinti át, ahol két egyházi főméltóság – az esztergomi érsek és a veszprémi püspök – került hatásköri konfliktusba. Hende Fanni *A magyar uralkodókoronázás egyházi szertartása a 18. században* című dolgozatában azt mutatja be, miként hagyott nyomot a politikai reprezentáció a magyar királykoronázási szertartáson, amelyet az esztergomi érsek a *Pontificale Romanum* alapján végzett. A III. Károly koronázását követő lakomát ismerteti Voigt Vilmos, akinek tanulmánya a 2000 folyóirat 2015. júliusi számában már megjelent. Kádár Zsófia tanulmánya a bécsi jezsuita levéltárban található kéziratok alapján a jezsuita kollégiumok alapítói-

nak reprezentációját ismerteti az adott intézmény életében, valamint a rend tagjainak szerepét az alapítók reprezentációjában. Bán Izabella írása arra keresi a választ, hogy a társulati kiadványokban találunk-e adatokat a társulatok napi áhítatgyakorlatainak túlmutató megnyilvánulásokról.

A nyomda és a könyvtár reprezentációs szerepét több tanulmány példázza. Így a konferencia két, Pázmány Péter magánkönyvtárának példányozósítási metodikájáról szóló előadása közül a kötetben M. Horváth Máriaé olvasható szerkesztett formában. A szerző az általa megtalált, Pázmány könyvtárából származó tizenhárom kötet, összesen tizennégy mű azonosításának kutatási menetét ismerteti. A Pázmány-könyvtár köteteinek részletes bibliográfiai leírása Mészáros Klára készülő katalógusában olvasható majd. Bogár Judit Pázmány Péter *Imádságoskönyve* kiadásainak reprezentációs elemeit mutatja be, ennek megfelelően egészen 1932-ig veszi számba az egyes edíciókat, megjelölve a címben vagy a címlapon szereplő mecénást, az ajánlás címzettjét, szerzőjét, valamint az egyéb összefüggéseket. Az írás kitér az ajánlások szövegközpontú és tipográfiai vizsgálatára is. Hevesi Andrea a 16–17. századi protestáns énekeskönyvek, ima-énekeskönyvek előszavainak és dedikációinak önreprezentációs vonatkozásait vizsgálja. A szerző Kmita Andrásné 1697–1703 közötti nyomdásztevékenységén keresztül mutatja be, hogy az énekeskönyv-kiadásban a profitra való törekvés miként kerül előtérbe az addig érvényesülő (ön)reprezentációs szándékkal szemben. Papp Ingrid tanulmányának középpontjában a Felső-Magyarországra érkező cseh exulánsok által alapított szenicei nyomda 1636–1764 közötti története áll a nyomdász Jan Dadan haláláig. A nyomda további sorsáról a Dadan fölött megtartott halotti prédikációból, Daniel Krman művéből tájékozódhatunk. Ruszkai Zsófia Ludovico Antonio Muratori *Annali d'Italia* 1744–1749 között kiadott művének utolsó két kötete alapján mutatja be Muratori „az igazság szeretete” eszményét. A török harcok idején jellemzi a pápák aktivitását és segítőkészségét, bemutatva a „jó” és a „rossz” pápa alakját, amit a kereszténység védelmében tanúsított magatartás alapján határoz meg.

Az alkalmi versek szerepét a reprezentációban több szerző elemzi. Hubert Ildikó az ünnepi eseményekre írt alkalmi versek művelődési háttérét vizsgálja, illetve hogy a korabeli poétikaoktatás miként befolyásolta az alkalmi költészeti alkotásokban megfigyelhető motívumrendszert. Szádóczky Vera tanulmányában azt veszi számba, hogy a kolozsvári nemesi konviktus diákjai és a győri kollégium repetens hallgatói milyen egyházi személyeknek, eseményeknek és helyszíneknek állítanak emléket verseikben. Kónya Franciska írásában esküvői beszédek és versek, valamint a korabeli szertartáskönyvek leírásai alapján bemutatja az esküvői ceremónia részeit a katolikus és a protestáns gyakorlatban.

A kötet két tanulmánya a drámai alkotások jelenlétét vizsgálja a különböző egyházi ceremoniális eseményeken. Czibula Katalin bemutatja, hogy Metastasio drámái hogyan jelentek meg iskolai színpadokon és egyházi méltóságok reprezentációjának részeként. Medgyesi S. Norbert vizsgálatának tárgya: Vácott az iskolai színjátszás milyen módon tisztelgett híres mecénásai, a helybeli püspökök és kanonokok előtt. A drámák cselekményének ismertetésén túl a szerző kifejti, hogy kit szimbolizáltak és milyen jelentőséggel bírtak az egyes allegorikus alakok.

A reprezentációs eseményekhez kapcsolódó művészeti alkotások széles skáláját tekinti át a kötet. Barna Gábor a 17–18. századi magyarországi megkoronázott szobrokat mutatja be, majd ismerteti a szoborkoronázás jelenségének európai történetét. A szentek szobrainak körmeneti hordozásáról és öltöztetéséről értekezik Horváth Sándor tanulmánya. A szobrok öltöztetésének történeti áttekintését követően a nyugat-magyarországi, elsősorban a Szombathelyi Egyházmegyére vonatkozó adatokat elemzi. Lipp Mónika művészettörténész dolgozata Erdődy Gábor és Barkóczy Ferenc egri püspökök környezetét vizsgálja: Erdődy Gábor püspök esetében az uralkodóktól kapott értékes ajándékokat és az egri irgalmasok kórházának megalapítását. Barkóczy Ferenc püspök nevéhez fűződik az új püspöki főiskola megnyitása 1754-ben és a minorita templom alapkövetétele 1758-ban. Az ünnepélyes események korabeli részletes leírását a *Protocollum dioecesanum* alapján adja meg. T. Orgona Angelika a Pannonhalmi Főapátság három barokk pecsétnyomóját mutatja be, melyeket ma a Nemzeti Múzeum őriz. Az azokat díszítő jelenetek ikonográfiája részét képezte Sajghó Benedek főapát reprezentációs eszköztárának, valamint a főapátság ösiségét, elsőségét és társadalmi szerepét jelenítették meg. Tornay Krisztina az 1745–1770 között újjáépített jászói premontrei templomot mint szakrális teret elemzi, amelyet meghatározott a katolikus premontrei férfiközösség lelkisége. Tüskés Anna a nagyszombati Szent Miklós-székesegyház Mária-kegykép tiszteletének történetét tekinti át. Ismerteti annak kultuszát, majd feltérképezi, hogy a kegyképtípus melyik európai hagyományba illeszkedik.

Dóbké Agnes

* Beszéd dr. Leszkovszky György Pál Mária OP tiszteletére a Gaizler Gyula-emlékérem átadása alkalmából. Elhangzott a Magyar Bioetikai Társaság konferenciáján, Budapesten, 2016. október 8-án, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Szent II. János Pál pá-

DR. LESZKOVSKY GYÖRGY PÁL MÁRIA OP KITÜNTETÉSE AZ ÉLET
VÉDELMEÉRT*

Dr. Leszkovszky György Pál Mária római katolikus szerzetes pap, orvos, gyógyszerkutató 1934. november 23-án, Budapesten született. 1953-ban a budapesti Rákóczi Ferenc Gimnáziumban érettségizett; ugyanezen év szeptember 13. napján titokban lépett a domonkos rendbe, és a Pál Mária nevet kapta. Elöljárói tanácsára elvégezte az orvosi egyetemet, közben titokban filozófiát és teológiát is tanult. Ideiglenes fogadalmát 1954. október 14-én tette le, amit katonai szolgálat után 1955. augusztus 16-án, majd 1960. május 1-jén megújított. 1960. december 1-jén ünnepélyes fogadalmat tett, 1963. július 7-én szentelték pappá. Végzős egyetemi hallgatóként demonstrátor az Élettani Intézetben és mentőorvos; 1959-ben szerzett oklevelet, és tartományfőnöke utasítására kutatóként helyezkedett el. 1989-ig, nyugdíjazásáig a Chinoin Gyógyszergyár újonnan alapított gyógyszerhatástani kutató laboratóriumában dolgozott, szakértőként több alkalommal vett részt nemzetközi gyógyszeripari kiállításokon.¹

Pál atya kezdetben otthon, 1969-től mellékoltároknál, 1970-től nyilvánosan misézik. 1971-ben a Keleti Kongregációtól engedélyt kapott az örmény szertartás végzésére is. 1974–1980 között naponként misézett latin szertartás szerint a budai örmény kápolnában, 1981–1989 között a budai Szent Imre-kápolnában, az Örmény Katolikus Lelkészségen plébániai kormányzó is volt. 1979–1989 között lengyel nyelven látott el papi szolgálatot a kőbányai lengyel lelkészség templomában, elsőáldozási, bérmlási felkészítést és jegyesoktatást is végzett. 1989 óta nyilvánosan is domonkos, kiségitő a pesti Rózsa-fűzér Királynője Plébánián. 1993-ban beköltözött a kolostorba, néhány évig prior és novíciusmester is volt. A tartományfőnök, illetve a rendtartomány képviselőjeként 1980-ban Walberbergben (NSZK), 1989-ben Oaklandban (Kalifornia, USA), 1992-ben Mexikóban vett részt az általános káptalanon.²

Pál atya 1991 óta tagja a *Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének*, 1994 óta az egyesület *Tudósító* című folyóiratának szerkesztője.³ Számos életvédő mű szerzője, fordítója. Magyarra fordította például az Egészségügyben Dolgozók Lelkigondozásának Pápai Tanácsa által kiadott *Az Egészségügyben Dolgozók Chartája* című dokumentumot (Vatikánváros 1994; Budapest 1998), a Pápai Életvédő Akadémia *Erkölcsei meggondolások abortált emberi magzatokból származó sejtekből előállított oltóanyagokról* című, 2005-ben megjelent dokumentumát (*Magyar Bioetikai Szemle* 22

párol elnevezett dísztermében.

¹ Lásd: *Magyar Katolikus Lexikon* VII (SZIT, Budapest 2002) 818.

² Vö. uo.

[2016] 3/25-31) és *Ferenc pápa katolikus nőgyógyászokhoz intézett, 2013. szeptember 20-ai beszédét* (*Magyar Bioetikai Szemle* 22 [2016] 1/39-41).

Pál atya életvédő szolgálatát jelzi, hogy az *Életvédő Fórum*nak is hosszú éveken át aktív tagja, igen értékes, precíz konferenciabeszédei, hozzászólásai mindig az életet védik, szaktudása kimagaslik, az élet- és családvédelmi állásfoglalások megalkotásában kiemelkedő szerepet játszik; a *Magyar Bioetikai Társaság*nak is tagja, a Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületével való szoros együttműködés egyik főszereplője.

Rendkívül értékes életvédő szolgálatát szerkesztői megjegyzései is mutatják; például a *Tudósító* 2011. évi júniusi számában a következőket írta:

„Vannak a tanulmányban helyes megállapítások. Helyes, hogy óv a technikai megvalósíthatóság bővületétől. Nem feltétlenül helyes és követendő mindaz, amire napjainkban lehetőségünk van. Meg kell fontolnunk, az eszközök, műszerek, modern eljárások valóban szolgálják-e az ember jólétét és életének célját.

Helyes megállapítás, hogy nem lehet emberi vágy vagy elgondolás a törvények alapja, különösen, ha ellentétben áll a természet törvényével, tehát Isten akaratával.

Helyes, hogy az ember élete nem rendelhető alá mások érdekeinek, az ember nem használható fel egyszerűen eszközként, még mások gyógyítása érdekében sem.

Az első pillanatban helyesnek tűnő elv az is, hogy kerülendők a végtelen szélsőségek, tehát a döntéseket mindig konkrét helyzetekben, lehetőleg minden szempontot megfontolva kell meghoznunk.

Nem szabad azonban elfelednünk, hogy a nehézségeket áthidalni igyekvő, kompromisszumos megoldás nem fogadható el a minden emberit felülmúló hatalommal szemben. Isten rendelkezései nem bocsáthatók alkuba semmilyen szempont vagy érv alapján. Ezért az embrió életének értelméről végső fokon nem dönthet semmilyen egyeztető tanácskozás vagy bármennyire is széles alapú körültekintés. A »Ne ölj« parancsa abszolút érvényű. Teljes körű elfogadása, tehát az embrió életének az első pillanattól kezdődően megkövetelt védelme nem merev-makacs ragaszkodás valamilyen elgondoláshoz, hanem a valóságnak, az Isten által teremtett rendnek az elismerése. Az embrió ember, nem csak valami kezdő lé-

³ Vö. uo.

⁴ LESZKOVSKY Gy. Pál, *A szerkesztő megjegyzése*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 28 (2011) 2/73-74.

⁵ Lásd: a Magyar Bioetikai Társaság Elnökségének 2016. június 1-jei, a Gaizler Gyula-emlékérem adományozásáról szóló határozata (megjelent a *Magyar Bioetikai Szemle* 2016/1. számában). A Magyar Bioetikai Társaság „Gaizler Gyula emlékérem” – 2015. évi – alapításáról szóló okirat alapján a díj éven-

pés az emberré levés felé. Ez nem hitbéli kérdés, hanem biológiai tény. Ebből következik, hogy személy, és a tanulmány álláspontjától eltérően ennek megfelelő méltóság és jogok illetik meg.

A preimplantációs diagnosztika (PID) a magzatok szelektálására irányul: betegség, baj elhárítására a nem megfelelő minőségű embriók fejlődésének megakadályozásával (vagyis megölésükkel). A cél azonban nem szentesíti az eszközt: a következő nemzedék egészségének, jólétének biztosítása nem teszi erkölcsileg elfogadhatóvá a beteg vagy hátrányos helyzetű egyének (embriók) megölését. A természetbe beleírt renden alapuló keresztény erkölcsi felfogás értelmében tehát egyértelműen »nem« a válasz a tanulmány címében felvetett kérdésre.

Fokozza ennek az elutasításnak a súlyát, hogy a PID alkalmazásának előfeltétele az embriók in vitro előállítás. Lehetetlen ugyanis sejteket elkülöníteni az embrióból másképpen, mint mikroszkóp alatt. Ez viszont el sem képzelhető az anyai szervezetben, a zigóta vándorlása miatt pontosan meg sem határozható helyen... A mesterséges utód-előállítás pedig önmagában is elutasítandó. (Lásd az állásfoglalást: *Tudósító XXVII/4* 141-143, 2010.)

Járolékosan erősíti tovább az elutasítást, hogy sejtek kimetszése az embrióból a meghozandó döntéstől függetlenül is súlyosbítja az embriót érintő életveszélyt. Az embriót pedig létrejöttének módjától függetlenül megilleti az életéhez és annak védelméhez való jog, tehát nem tehető ki (még fokozottabb) életveszélynek.⁴

2016-ban a Magyar Bioetikai Társaság Elnöksége dr. Leszkovszky György Pál Mária OP atyának – az élet védelmében kifejtett szolgálatáért – adományozza a Gaizler Gyula-emlékérmét.⁵

Pál atya több évtizedes, kiemelkedő életvédő szolgálata, tudósi munkássága rendkívüli mértékben, igen termékenyen hatott és hat az életvédő etikai, bioetikai, jogi és teológiai gondolkodásra, tudományos írásai, előadásai nagyon jelentős hatással vannak az élet védelmére. *Istennek legyen hála érte! Szívükből kívánjuk, hogy elnyerje jutalmát!*

Hámori Antal

te egy alkalommal legfeljebb két díjazottnak adományozható. Dr. Gaizler Gyula (1922–1996) OESSH, CSc, orvos, teológus, bioetikus, címzetes egyetemi tanár, a Pápai Életvédő Akadémia tagja, a Magyar Bioetikai Társaság alapító elnöke, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának első bioetikai oktatója Részletesen lásd pl.: *Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 31 (2014) 4/152-157; uo. 29 (2012) 3/ 92-93; *Magyar Bioetikai Szemle* 20 (2014) 3/96-98; *Magyar Sion* 8 (2014) 1/142-144; *Ökumené* 20 (2014) 1/2-4; *Tál és Kendő* 23 (2012) 3/13.

SÁRY PÁL

A FORRADALMÁR JÉZUSTÓL A TERRORISTA SZENT CIRILLIG

LIBERÁLIS ELKÉPZELÉSEK – KONZERVATÍV SZEMMEL



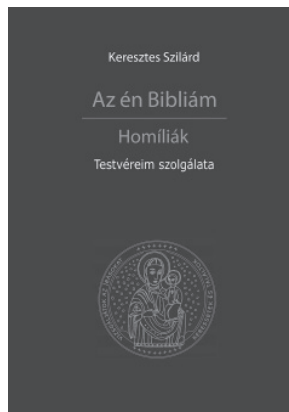
182 oldal, puhafedezés. Ára: 1990 Ft

A szerző az ókori egyháztörténet terén folyó liberális történelemhamisításra reflektál tudományos alapon négy nemrégiben megjelent könyv és egy film elemzésén keresztül. A vizsgált művek a következőket állítják: (1) Jézus nemzeti forradalmár volt, aki lázadást szervezett a rómaiak ellen; (2) Szent Pál a rómaiak ügynökéként Jézus forradalmi tanítását pacifista tanná alakította át; (3) a rómaiak valójában nem üldözték a keresztényeket; (4) a nikaiai hitvallás kötelezővé tételével véget ért a klasszikus görög-római civilizációra jellemző vallásszabadság és elérkezett a sötét középkor; (5) Szent Cirill alexandriai pátriárka kegyetlen zsarnok volt, aki könyörtelem nélkül leszámolt ellenfeivel.

KERESZTES SZILÁRD AZ ÉN BIBLIÁM – HOMÍLIÁK TESTVÉREIM SZOLGÁLATA

Az igehirdetés kiváltságos alkalmat és feladatot jelent, amikor személyes vagy családi eseményeken kell beszélnünk. Az örömben vagy a gyászban érintett személyek fogékonyabbak a jámbor gondolatokra. Az ünnepi eseményeken olyanok is részt vesznek, akikhez máskor nem jut el az Isten szava. A beszédek légköre őket is hangolja, hogy figyelmesen hallgassák az élet értelméről, a szeretet Istenéről szóló evangéliumi tanítást. Nagy veszteség lenne, ha ezek a beszédek kimerülnének a személyes adatok és érdekek felsorolásában, vagy az alkalomból adódó érzelmek elmélyítésében. Egyetlen ember sincs, akinek az életében nem fedezhetünk fel olyan vonásokat, amelyek különös színben mutatnak be valamilyen evangéliumi eszményt. Ha ezt meglátjuk, akkor ez a személyes érték megszépíti, hitelesíti és vonzóvá teszi a keresztény életet.

382 oldal, keménytablás. Ára: 2850 Ft



RENDELÉS: Szent István Társulat Vevőszolgálati Iroda
1364 Budapest, Pf. 277.
TELEFON: 318-6957 • FAX: 317-0974
www.szitkonyvek.hu